

סמקורות התורה

20 - י'ג מדות של ר' ישמעאל

מכללת מבשרת ירושלים

Look quickly at the 13 Middot, first in the Hebrew below to get a feel for the groupings and then in the English

מודות שהתורה נדרשת בהן

תורת כהנים, פתיחה :

רבי ישמעאל אומר : בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן :

השוואת שני ענינים או יותר

(א) מקבלי והומרי

(ב) המגזירה שווה

(ג) מבנין אב מכתוב אחד ומבנין אב משני כתובים

ישוואת שני הכלל והפרט

(ד) מכלל ופרט

(ה) ומפרט וכלל

(ו) כלל ופרט וכלל — אי אתה דן אלא כעין הפרט

(ז) מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל

היס הכלל והייצא מן הכלל

(ח) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד — לא ללמד

על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא

(ט) כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד מן הכלל אחר שהוא כענינו —

יצא להקל ולא להחמיר.

(י) כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד מן הכלל אחר שלא כענינו —

יצא להקל ולהחמיר.

(יא) כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד מן הכלל אחר שלא כענינו —

אי אתה דן אלא כעין הפרט

(יב) כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד מן הכלל אחר שלא כענינו —

אי אתה דן אלא כעין הפרט

(יג) וכן שני כתובים המבחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב

השלישי ויכריע ביניהם.

השני ענין אחד יצא ענין אחד

(יג) דבר הלמד מענינו ודבר הלמד משופו

(יג) וכן שני כתובים המבחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב

השלישי ויכריע ביניהם.

- Rabbi Ishmael says:
The Torah is expounded by thirteen principles:
1. An inference from a lenient law to a strict one, and vice versa.
 2. An inference drawn from identical words in two passages.
 3. A general principle derived from one text or two related texts.
 4. A general law followed by specific examples [where the law applies exclusively to those examples].
 5. A specific example followed by a general law [where the law applies to everything implied in the general statement].
 6. A general law followed by specific examples and concluding with a general law: here you may infer only cases similar to the examples.
 7. When a general statement requires clarification by a specific example, or a specific example requires clarification by a general statement [then rules 4 and 5 do not apply].
 8. When a particular case, already included in the general statement, is expressly mentioned to teach something new, that special provision applies to all other cases included in the general statement.
 9. When a particular case, though included in the general statement, is expressly mentioned with a provision similar to the general law, such a case is singled out to lessen the severity of the law, not to increase it.
 10. When a particular case, though included in the general statement, is explicitly mentioned with a provision differing from the general law, it is singled out to lessen in some respects, and in others to increase, the severity of the law.
 11. When a particular case, though included in the general statement, is explicitly mentioned with a new provision, the terms of the general statement no longer apply to it, unless Scripture indicates explicitly that they do apply.
 12. A matter elucidated from its context, or from the following passage.
 13. Also, when two passages [seem to] contradict each other, [they are to be elucidated by] a third passage that reconciles them.

May it be Your will, LORD our God and God of our ancestors, that the Temple be speedily rebuilt in our days, and grant us our share in Your Torah. And may we serve You there in reverence, as in the days of old and as in former years.

Torah is interpreted" (Maimonides, Laws of Torah Study 1:11). It was chosen because it appears at the beginning of the *Sifra*, the halakhic commentary to Leviticus, which is the source of most of the laws of offerings. It also reminds us of the indissoluble connection between the Written Law (the Mosaic books) and the Oral Law (Mishna, Midrash and Talmud). Rabbi Ishmael's principles show how the latter can be derived from the former.

- רבי ישמעאל אומר: בשלש עשרה מדות התורה נדרשת
- מקל והמר
 - ומגזירה שווה
 - מבנין אב מכתוב אחד, ומבנין אב משני כתובים
 - מכלל ופרט
 - מפרט וכלל
 - כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט
 - מכלל שהוא צריך לפרט, ומפרט שהוא צריך לכלל
 - כל דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד
 - לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל פלו יצא
 - כל דבר שהיה בכלל, ויצא לטעון טען אחד שהוא כענינו
 - יצא להקל ולא להחמיר
 - כל דבר שהיה בכלל, ויצא לטעון טען אחר שלא כענינו
 - יצא להקל ולהחמיר
 - כל דבר שהיה בכלל, ויצא ללמד מן הכלל אחר שלא כענינו
 - אי אתה דן אלא כעין הפרט
 - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם
 - דבר הלמד מענינו, ודבר הלמד משופו
 - וכן שני כתובים המבחישים זה את זה
 - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם.

והירצונו מלפניך, יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שובנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

THE INTERPRETIVE PRINCIPLES OF RABBI ISHMAEL
This passage is included as an item of Talmud, defined in its broadest sense as "deducing conclusions from premises, developing implications of statements, comparing dicta, and studying the hermeneutical principles by which the

קל וחומר

1. ויאמר ה' אל-משה ואביה ירק ירק בפניך הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד-האסף מרים:

במדבר יב:טו

- How does this kal vechomer work? Map out the logical steps

2. וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני-ישראל לא-שמעו אלי ואיך ישמעני פֶּרַעַה וְאַנִי עָרַל שְׁפָתַיִם

שמות ו:יב

3. ועוד, קל וחומר הוא: ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח שענוש כרת - אינו דין שדוחה את השבת!!

פסחים סו.

גזרה שזה

4. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו

במדבר ט:ב

5. צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו

במדבר כח:ב

6. ונאמר (במדבר כח) מועדו בתמיד. מה מועדו האמור בתמיד - דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח - דוחה את השבת

פסחים סו.

- How does a gezeira shava work. Is it random word association?

7. משנה - האשה נקנית ... בכסף גמ'. וכסף מנ"ל? גמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא: (דברים כב) כי יקח איש אשה, וכתיב התם: (בראשית כג) נתתי כסף השדה קח ממני

קידושין ב:

8. דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אלא קל וחומר דאדם דן מעצמו

פסחים סו.

- Where do a kal vechomer or gezeira shava come from?

9. ... ולא ניתן לדרוש מעצמו מכל שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר

רש"י סוכה לא.

10. ור"י סבר לא מקשינן לולב לאתרוג - פי' בקונטרס לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לידרוש מעצמו מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר ותימה גדולה! אלא כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מגזרה שוה דאין דן אלא אם כן למדה מרצו

תוספות שם

- Do the Rabbis create their own drashot? Which need to come from mesora?

11. זו הלכה נעלמה מזקני בתירה. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות שבת ולא היו יודעין אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו יש כאן בבלי אחד והלל שמו ששימש את שמעיה ואבטליון יודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו התחיל דרוש להן מהיקש ומקל וחומר ומגזירה שוה. **מהיקש** הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור. מה תמיד קרבן ציבור דוחה שבת אף פסח קרבן ציבור דוחה את השבת. **מקל וחומר** מה אם תמיד שאין מחייבין על עשייתו כרת דוחה את השבת פסח שחייבין על עשייתו כרת אינו דין שידחה את השבת. **מגזירה שוה** נאמר בתמיד *במועדו* ונאמר בפסח *במועדו* מה תמיד שנאמר בו במועדו דוחה את השבת אף פסח שנאמר בו במועדו דוחה את השבת. אמרו לו כבר אמרנו אם יש תוחלת מבבלי. היקש שאמר יש לו תשובה. ק"ו שאמרת יש לו תשובה לא אם אמרת בתמיד שהוא קדשי קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלין? גזירה שוה שאמרת שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו. רבי יוסי בר רבי בון אמר בשם ר' אבא בר ממל אם בא אדם לדון אחר גזירה שוה מעצמו עושה את השרץ מטמא באהל. רבי יוסי בר רבי בון בשם ר' אבא בר ממל אדם דן ק"ו לעצמו ואין אדם דן גזירה שוה לעצמו לפיכך משיבין מק"ו ואין מושיבין מגזירה שוה. אף על פי שהיה יושב ודורש להן כל היום לא קיבלו ממנו עד שאמר להן יבוא עלי כד שמעתי משמעיה ואבטליון כיון ששמעו ממנו כן עמדו ומינו אותו נשיא עליהן

תלמוד ירושלמי¹ (וילנא) מסכת פסחים פרק ו

- What does this highlight about the essential difference between a kal vechomer and a gezeira shava?
- What ultimately persuaded the Bnei Beteira to agree to Hillel's gezeira shava?

בנין אב

12. לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר

דברים יט:טו

13. וְשָׁכַב אִישׁ אֶתְהָּ שְׁכֵבֶת זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִישָׁהּ וְנִסְתַּרְהָ וְהָיָא נְטֻמָּאָה וְעַד אִין בֵּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה

במדבר ה:יג

Background: The gemara is working out how many witnesses are needed to make a woman a sotah.

14. אבל בטומאה - עד אחד מהימן, ותנן נמי: עד אחד אומר אני ראיתי שניטמאת - לא היתה שותה. מדאורייתא מנלך דמהימן עד אחד? דתנו רבנן: (במדבר ה) *ועד אין בה²* - בשנים הכתוב מדבר. או אינו אלא אפילו באחד? ת"ל: (דברים יט) *לא יקום עד אחד באיש*. ממשמע שנאמר לא יקום 'עד' באיש, איני יודע שהוא אחד!! מה ת"ל אחד? **זה בנה אב**: כל מקום שנאמר 'עד' הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד

סוטה ב.

- What is the Binyan Av?
- How does it prove that if ONE witness saw the Sotah commit adultery she does not drink the waters?

כלל זפרט זכלל

15. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר או שור או שֶׁה או שֶׁה וְכָל בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמֵת או נֶשֶׁבֶר או נֶשְׁבָּה אִין רֵאָה

שמות כב:ט

16. דתנו רבנן: כי יתן איש אל רעהו - כלל, חמור או שור או שֶׁה - פרט, וכל בהמה לשמור - חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט; מה הפרט מפורש - דבר המטלטל וגופו ממוון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממוון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממוון

בבא מציעא ז:

1. This episode is also recorded in the Tosefta (Pesachim 4:11) and the Bavli (66a)
2. The Torah here says that if we KNOW she is guilty (even though there are 'no witnesses') she does not drink

פרט וכלל

17. וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם:

דברים כ"ג

כלל ופרט

18. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבקמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

ויקרא א"ב

דבר הלומד מענינו

19. לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר

שמות כ"ג

20. לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו

ויקרא יט"א

21. תנו רבנן: לא תגנב, בגונב נפשות הכתוב מדבר. אתה אומר בגונב נפשות או אינו אלא בגונב ממון? אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן! דבר הלמד מעניינו - במה הכתוב מדבר? - בנפשות, אף כאן - בנפשות. תניא אידך: לא תגנבו - בגונב ממון הכתוב מדבר. אתה אומר בגונב ממון, או אינו אלא בגונב נפשות? אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן! דבר הלמד מעניינו. במה הכתוב מדבר? בממון, אף כאן - בממון

סנהדרין פו.

שני כתובים המכתישים זה את זה

22. וירד ה' על-הר סיני אל-ראש ההר ויקרא ה' למשה אל-ראש ההר ויעל משה

שמות י"ב

23. ויאמר ה' אל-משה כה תאמר אל-בני ישראל אתם ראיתם כי מן-השמים דברתי עמכם

שמות כ"ט

- Where was God at Sinai? In the heavens or on the mountain?

24. מן-השמים השמיעך את-קלו לנסרך ועל-הארץ הראך את-אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:

דברים ז'לו

25. שנה תמים זכר בן-שנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו

שמות י"ב

26. וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכון שמו שם

דברים ט"ב

- Are cattle also kosher for the korban Pesach?

27. ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח

שמות י"ב